

तामाङ

आदिवासी जनजाति सम्बन्धी महासन्धि, १९८९
(आइएलओ महासन्धि नं. १६९)

INDIGENOUS
MEDIA FOUNDATION

जाम्बुलिङला श्रम गेदिमला ग्रेन जोम्नासे,

- ☞ जाम्बुलिङला श्रम गेदिम स्हेड्बा गेन्दुनग्याम जेनेभारी ड्होइबा ओम ७ जून १९८९ री द्वाडला च्युइ डिससे डुछा (७६) जोम्ना थुम्ना लाबा,
- ☞ आदिवासी जनजाति सम्बन्धी महासन्धि तेन सिफारिश, १९५७ री थान्बा जाम्बुलिङखोरला मापदण्डकादेदा किन्बान,
- ☞ मानव अधिकारला जाम्बुलिङलखोरला घोषणापत्र, आर्थिक, सामाजिक देन साँस्कृतिक याडताम सम्बन्धी जाम्बुलिङखोरला प्रतिज्ञापत्र, नागरिक तेन राजनीतिक याडताम सम्बन्धी जाम्बुलिङखोरला प्रतिज्ञापत्र ओम लेबाफेबा थुम्ना लाबा सम्बन्धी ल्हानान जाम्बुलिङखोरला ब्रिसी थान्बा स्हेकादेदा डान्बान,
- ☞ सन् १९५७ ह्यान्दे जाम्बुलिङखोरला कानूनला थुमरी ल्हेबा देन जाम्बुलिङला बेनान ग्लाकादेरी आदिवासी जनजातिला अवस्थालाफिरी ताबा विकासकादेसे चु स्हेरी ड्ह्याच्छाला मापदण्डकादेला समीकरणमूलक अभिमुखीकरण ब्याड्बा उद्देश्यसे छार जाम्बुलिङखोरला मापदण्डकादे स्वीकार लाबारी ज्याबा ताबा बिबा तामदा खेन्बान,
- ☞ द्वाडला ह्युलला संरचना न्हाडरी द्वाडला गेन्दुनकदे, ल्हुइ पद्धति देन न्होर स्होबारी म्याड्बा, द्वाडला पहिचान, ग्योइ तेन धर्म सोना लासी थान्बारी ओम ल्हेना लाबा चु हुइबाकादेला सेमदा मान्यता पिन्बान,
- ☞ जाम्बुलिङला कादे ग्लाकादेरी चु हुइबाकादे द्वाड टिबा ह्युलन्हाडरी स्यान ह्युल्बाकादेदेन च्यो द्वाडला मानव अधिकारकादे किन्बारी आखाम्बा ओम थेनीकादेला कानून मूल्य, रिमठीम देन दृष्टिकोणकादे बेनान म्हासी केन निबा तामदा किन्बान,
- ☞ ल्होलो रिमठीमरी म्हिला सामाजिक देन पर्यावरणीय सामन्जस्यता,

जाम्बुलिङखोरला ह्यो देन समभ्दारीरी आदिवासी जनजातिसे लाबा ग्रेन योगदानदा सेम पिन्बान,

- ☞ संयुक्त राष्ट्रसंघ, संयुक्त राष्ट्रसंघीय खाद्य तेन कृषि गेन्दुन, संयुक्त राष्ट्रसंघीय शैक्षिक, वैज्ञानिक देन साँस्कृतिक गेन्दुन ओम विश्व स्वास्थ्य संगठनला छ्यामरी अन्तर अमेरिकी इण्डियन इन्स्टिच्युटग्याम उपयुक्त तह देन सम्बन्धित थुमरी याड्बा ह्योरी चुनोन व्यवस्थाकादे तर्जुमा लाबा देन चु यवस्थाकादेला प्रयोग प्रवर्द्धन देन सुनिश्चित लाबारी चुराडबा ह्यो लासीन थान्बारी प्रस्ताव लाबा तामदा किन्बान,
- ☞ चु जोम्नाला ब्लिछा कार्यसूचीला रुपरी मुबा आदिवासी जनजाति सम्बन्धी महासन्धि, १९५७ (संख्या १०७) ला जक्कर पोबान तिलाइ प्रस्तावकादे किन्बा निर्णय लाबान ओम,
- ☞ चु प्रस्तावकादेला आदिवासी जनजाति सम्बन्धी महासन्धि, १९५७ ढा पोदासी गोर्कि जाम्बुलिङखोरला महासन्धिला रुप किन्बा तामला निर्णय लाबान,
- ☞ तिनी १९८९ सालला जुन २७ तारिखकुनु आदिवासी जनजाति सम्बन्धी महासन्धि, १९८९ बिबा चुनोन महासन्धिदा पारित लाबा मुला ।

बो १

सामान्य नीति

धारा १

१. चु महासन्धि चुनोन आदिवासी जनजाति तेन ह्युल्बाला याडतामरी लागू तासेदा मुला,
  - (क) सामाजिक, साँस्कृतिक देन आर्थिक अवस्थाकादेसे स्यान ह्युल्बा बिमा ल्होलो मुबा ओम थेला द्वाडलन रिमठिम वा विशेष कानून

वा नियमकादेसे लादासी बेनान ओम च्याङ्गान तासाइ नियमित तासेदा हैसियत मुबा स्वतन्त्र ह्युलला आदिवासी जनजातिकादे ।

(ख) डाबा वा औपनिवशीकरणसे दातेला ह्युलला सीमाना ब्रिबा दुइला खाप्पाइ ह्युल वा होजा ह्युलला खाप्पाइनोन ग्लारी टिबा म्हिकादेला वंश ताबासे लासी आदिवासी जनजाति हिन्ना बिदासी पाङ्बा ओम द्वाङ्गला कानूनी हैसियत तिल्दामान मुसाइ द्वाङ्गला तिलाइ ओम बेनान सामाजिक, आर्थिक, साँस्कृतिक देन राजनीतिक गेन्दुनकादे कायमनोन थान्बा स्वतन्त्र ह्युलला ह्युल्बाकादे ।

२. आदिवासी जनजातिला रुपरी स्व-पहिचान चु महासन्धिसे लाबा व्यवस्थाकादे लागू तासेदा समूहकादेला निर्धारण लाबारी गोर्कि मौलिक मापदण्ड स्होसेदा मुला ।
३. चु महासन्धिरी ब्रिबा ह्युल्बा छिगदा जाम्बुलिङखोरला कानून न्हाङ्गला होजा छिगसे बिबा याङ्गतामकादेला फिरी तिलाइनोन प्रभाव ताबा लासी पाङ्गसेदा आरे ।

धारा २

१. सम्वन्धित ह्युल्बादा बो किन्पुङ्गतासी होजा ह्युल्बाला याङ्गताम सोना लाबारी ओम थेनीकादेला अखण्डताला डेनदा प्रत्याभूत लाबारी समन्वित देन प्रणालीवद्ध गेला विकास लाबा जिम्मेवारी ग्लेठिमकादेला तासेदा मुला ।
२. चुराङ्गबा गेरी चुनोन ग्यामकादेनोन थान्सेदा मुला ।

(क) ह्युलला कानून देन नियमकादेसे ह्युलला स्यान ह्युल्बाकादेदा पिन्बा याङ्गताम देन अवसरकादेग्याम चु ह्युल्बाकादेसे च्योच्यो फाइदा किन्बा सुनिश्चित लाबारी,

- (ख) चुनोन ह्युल्बाला सामाजिक देन साँस्कृतिक पहिचान, रिमठिम देन दाड्बोह्यान्देला गेन्दुनकादेदा सोना लाबान थेनीला सामाजिक, आर्थिक देन साँस्कृतिक याडतामकादेला कार्यान्वयनला प्रवर्द्धन लाबारी,
- (ग) चुनोन ह्युल्बाला आकांक्षा ओम ल्हुइला पद्धति अनुकुल तासेदा लासी आदिवासी देन स्यान ह्युल्बाकादेला गुँडरी मुबा सामाजिक, आर्थिक ह्वाडकादे थुम्ना लाबारी सम्बन्धित ह्युल्बाला मुल्मीकादेदा ह्यो लाबारी ।

धारा ३

१. आदिवासी जनजातिकादेसे मानव अधिकार देन मौलिक स्वतन्त्रताला बेनान ग्यालामकादे ज्याना लासी तिलाइ तामरी लेबाफेबा आलाना किन्सेदा मुला । चु महासन्धिरी मुबा व्यवस्थाकादेसे ह्युलरी मुबा ह्येम्बाजुगुदेन प्रिडजुगुला गुँडरी तिलाइ लेबाफेबा आलाना लागु तासेदा मुला ।
२. चु महासन्धिरी ब्रिबा याडतामकादेला छ्यामरी ह्युल्बाला मानव अधिकार देन मौलिक स्वतन्त्रतादा नाड्बा ह्याड्बा खाप्पाइ गेरी बाड प्रयोग लासेदा आरे ।

धारा ४

१. सम्बन्धित ह्युल्बाला गेन्दुनकादे, सम्पत्ति, श्रम, रिमठिम देन वातावरणला छ्यामरी म्हिला सुरक्षादा लागिरी तोबा ग्यालामकादे पारित लासेदा मुला ।
२. चुराड्बा विशेष ग्यालामकादे सम्बन्धित ह्युल्बासे थान्बा ताम बिमा क्यालो तासेदा आरे ।
३. चुराड्बा विशेष ग्यालामकादेसे ह्युल्बाला याडतामकादे लेबाफेबा बिना उपभोग लामा तिलाइ आज्याबा प्रभाव ताना लासेदा आरे ।

धारा ५

चु महासन्धिला व्यवस्थाकादे लागू लामा,

- (क) ह्युल्बाला सामाजिक, साँस्कृतिक, धार्मिक देन आध्यात्मिक मूल्य देन प्रचलनकादेदा मान्यता पिन्बान सोना लासेदा मुला, थेनीकादेसे नासी टितोबा दुःडालकादेदा तोबा सेम पिन्सेदा मुला ।
- (ख) चुराड्बा ह्युल्बाला मूल्य, अभ्यास देन गेन्दुनकादेदा सोना लाबारी डेन लासेदा मुला ।
- (ग) प्रभावित ह्युल्बासे बो किन्बाचे आहिन थेनीकादेला ह्योरी थेनीकादेला ल्हुइ देन गेरी छार अवस्थाकादेला सम्बन्धरी अनुभव लाबा दुःडालकादेदा च्याङ्ना ताना लाबा उद्देश्य मुबा नीतिकादे किन्सेदा मुला ।

धारा ६

१. चु महासन्धिला अवस्थाकादे लागू लामा ग्लेठिमसे चु आन्छार लासेदा मुला,

- (क) चु ह्युल्बादा प्रत्यक्ष रुपरी प्रभाव लाबारी खाम्सेदा कानूनी देन प्रशासनिक गेकादेला सम्बन्धरी विचार लामा तोबा कार्यविधिकेदे देन थेनीकादेला प्रतिनिधिमूलक गेन्दुनकादेग्याम ह्युल्बादेन परामर्श लाबा,
- (ख) थेनीकादेदेन सरोकार थान्बा नीति देन गेताडकादेदा लागिरी जिम्मेवार निर्वाचित गेन्दुन देन प्रशासनिक ओम स्यान निकायकादेरी निर्णय लाबा बेनान तहकादेरी स्यान ह्युल्बाकादेसे बो किन्बा मुला च्याङ्नारी ओदेदोना चु ह्युल्बाकादे स्वतन्त्र ढंगसे बो किन्बा माध्यम स्थापित लाबा,

(ग) चु ह्युल्बाला द्वाड्लान गेन्दुनकादे ल्हेना लाबारी माध्यम खडा लाबा ओम उपर्युक्त ताबा अवस्थारी चु प्रयोजनदा लागीरी तोबा स्रोतकादे उपलब्ध लासेदा ।

२. चु महासन्धिला कार्यान्वयन लामा लासेदा परामर्श ज्याबा सेमसे ओम परिस्थिति आन्छार लासी प्रस्तावित ग्यालामकादेला सम्बन्धरी सहमति वा सम्भौता लाबा उद्देश्यसे लासेदा मुला ।

धारा ७

१. सम्बन्धित ह्युल्बादा द्वाडला ल्हुइ, आस्था, गेन्दुन देन आध्यात्मिक कल्याण देन थेनी टिबा ग्ला ओम थेन्ना सःरी प्रभाव ताना लाबा विकासला प्रक्रियादा लागीरी द्वाडला प्राथमिकता निर्धारण लाबा ओम सम्भव तादेदोना द्वाडला आर्थिक, सामाजिक देन द्वाडला रिमठिमदा ल्हेना लासी थान्बारी म्याड्बा याडताम तासेदा मुला । ओदेचे आताना थेनिकादेदा प्रत्यक्ष प्रभाव लाबारी खाम्बा राष्ट्रिय देन क्षेत्रीय विकासला गेताडकादे स्होमा, कार्यान्वयन तेन मुल्याङ्कन लामा थेनीकादेसेनाने बो किन्सेदा मुला ।

२. प्रभावित ह्युल्बासे बो किन्बा देन थेनीकादेला ह्योरी थेनीकादेला ल्हुइ देन गे लाबा अवस्था ओम स्वास्थ्य देन ब्रिबाडोबादा ज्याबा स्होबा स्हे, थेनीकादे टिबा ग्लादा ल्हेनाछाना लाबा योजनाकादे प्राथमिकता याडतोबा स्हेकादेरी तासेदा मुला । चुराड्बा ग्लाकादेला विकासदा लागीरी स्होसेदा विशेष गेताडकादेनोन चुत्दा ज्याबा स्होबा लासी स्होसेदा मुला ।

३. ग्लेठिमकादे ज्याबा ताबा अवस्थारी सम्बन्धित ह्युल्बाला ह्योरी योजनाबद्ध विकासला गेकादेग्याम थेनिकादेदा तासेदा सामाजिक, आध्यात्मिक, साँस्कृतिक देन वातावरणीय प्रभाव मुल्याङ्कन लाबारी अध्ययनकादे स्हेड्सेदा तामरी सुनिश्चित लासेदा मुला । थेराड्बा

अध्ययनला निष्कर्षकादेला गेताड कार्यान्वयनदा लागिरी ग्रेन आधारला रुपरी किन्सेदा मुला ।

४. ग्लेठिमकादेसे सम्बन्धित ह्युल्बाकादेला ह्योरी, थेनीकादे टिबा ग्लाकादेला वातावरण सोना देन ल्हेना लाबा ग्यामकादे चुड्सेदा मुला ।

धारा ८

१. सम्बन्धित ह्युल्बाकादेला हकरी ह्युलला कानून देन नियमकादे लागू लामा थेनीकादेला रिमठिम ओम उइमाह्यान्दे तेन्सी खाबा कानूनकादेदा तोबा सेम पिन्सेदा मुला ।
२. ह्युलला कानून प्रणाली देन जाम्बुलिङ्खोररीन मान्यता याड्बा मानवअधिकारग्याम परिभाषित ताबा मौलिक याडतामदेन बाजाब आताबा अवस्थारी चु ह्युल्बाकादेदा ह्याडला रिमठिम ओम गेन्दुनकादे थान्बा याडताम तासेदा मुला । चु सिद्धान्त लागू लामा तिलाइ आडिक्पा ताम खासी बिसाम थेदा डिक्ना लाबारी तोबा कार्यविधिकेदे स्थापित लासेदा मुला ।
३. चु धाराला प्रकरण १ देन २ कार्यान्वयन ताबा ताबासे चु ह्युल्बाला मुल्मीकादेदा स्यान म्हिकादेदा पिन्बा याडतामकादेला प्रयोग लाबा देन थे आन्छारला कर्तव्य ड्यान्पुड्बाग्याम कासेदा आरे ।

धारा ९

१. ह्युलला कानून प्रणाली देन जाम्बुलिङ्खोरला रुपरी मान्यता याड्बा मानवअधिकारदेन अनुकूल ताबा दोना सम्बन्धित ह्युल्बाग्याम ह्याडला मुल्मीकादेसे लाबा कसूरदा नियमित लाबा सम्बन्धरी उइमाह्यान्देन लासी खाबा गेकादेदा डेन लासेदा मुला ।
२. दण्ड सजायला व्यवस्था सम्बन्धी चु ह्युल्बाला रिमठिमकादेदा थेराड्बा मुद्दाकादे च्याबा म्ह देन अदालतकादेसे सेम पिन्सेदा मुला ।

धारा १०

१. चु ह्युल्बाकादेफिरी सामान्य कानूनरी ब्रिबा दण्ड सजाय पिन्मा थेनीकादेला आर्थिक, सामाजिक देन साँस्कृतिक विशिष्टताकादेदा सेम पिन्सेदा मुला ।
२. कारागाररी बन्द लाबा बिमा स्यान दण्ड सजायला विधिकदेदा प्राथमिकता पिन्सेदा मुला ।

धारा ११

कानूनसे बेनान ह्युल्बाला हकरी लागू ताबा लासी तोकब लाबा अवस्थारी बिमा, पारिश्रमिक पिन्सी वा आपिन्ना सम्बन्धित ह्युल्बाकादेग्याम अनिवार्य रुपरी खाप्पाइनोन किसिमसे वैयक्तिक सेवा किन्बा गेदा कानूनग्याम निषेधित देन दण्डनीय तासेदा मुला ।

धारा १२

सम्बन्धित ह्युल्बाला याड्तामकादेदा नाड्बाला विरुद्धरी चुराड्बा याड्तामकादेला प्रभावकारी कार्यान्वयनदा लागिरी थेनीकादेला व्यक्तिगत रुपरी ओम हाड्ला प्रतिनिधिमूलक गेन्दुनग्याम कानूनी कारवाही चलाब लाबारी खाम्बा लासि थेला याडताम सोना लासेदा मुला । चुनोन ह्युल्बाला मुल्मीकादेसे तोबा अवस्थारी ग्योइदोबाला माध्यमग्याम ओम स्यान प्रभावकारी ग्यालामग्याम थेनीकादेसे कानूनी कारवाही गोबारी खाम्बा देन थेनीकादेदा गोबारी खाम्बा ताम सुनिश्चित लाबा ग्यालामकादे किन्सेदा मुला ।

बो २

सा (भूमि)

धारा १३

१. महासन्धिला चु बोला व्यवस्थाकादे लागु लामा ग्लेठिमसे सम्बन्धित ह्युल्बाला रिमठिम देन आध्यात्मिक मूल्यकादेदा लागिरी अवस्था आन्धार थेनीकादे टिबा सा देन स्यान खाप्पाइनोन किसिमसे प्रयोग लाबा सा

देन ग्ला ओम ड्हिनोन थेनीकादेला सम्बन्धचे आहिन खास लासी चु सम्बन्धला सामूहिक पक्षला विशेष महत्वदा डेन लासेदा मुला ।

२. धारा १५ देन १६ री प्रयुक्त सा बिबा छिगसे सम्बन्धित ह्युल्बा टिबा ओम स्यान किसिमसे प्रयोग लाबा ग्लाकादेला पर्यावरणदा समेट्प लाबा भू-क्षेत्रला अवधारणा समेत हिन्ना बिदासी गोसेदा मूला ।

धारा १४

१. सम्बन्धित ह्युल्बासे दाड्बोह्यान्दे टिबान लासी खाबा सा री थेनीकादेला स्वामित्व देन भोगाधिकारदा मान्यता पिन्सेदा मुला । चुला छ्यामरी सम्बन्धित ह्युल्बाकादेसे यागरगी चेक्खेनसे स्होसी आटिबा तासाइ जीविकोपार्जन देन द्वाड्ला रिमठिमला गेकादेदा दाड्बो ह्यान्देन पहुँच प्राप्त लादासी थे सा प्रयोग लाबा थेनिकादेला याडतामदा सोना लाबारी तोबा ग्यामकादे किन्सेदा मुला । चुलाफिरी ग्लागीरी आटिना ग्ला ल्हेसी ब्राबा ह्युल्बा देन कोर्सी ब्राबा किसानकादेला अवस्थालाफिरी विशेष सेम पिन्सेदा मुला ।
२. ग्लेठिमसे सम्बन्धित ह्युल्बाकादेसे दाड्बोह्यान्देन टिसी खाबा सा ला पहिचान लाबारी ओम थेनीकादेला स्वामित्व देन भोगाधिकारला ज्याना लासी सोना लाबा तामरी तोबा गोड्माकादे ल्हेसेदा मुला ।
३. सम्बन्धित ह्युल्बाकादेसे लाबा सा लाफिरी दावीकादेदा छाड्ना लाबारी ह्युल्ला कानूनरी तोबा कार्यविधिकादेला व्यवस्था लासेदा मुला ।

धारा १५

१. सम्बन्धित ह्युल्बाला भूमिसम्बन्धी प्राकृतिक स्रोतकादेला याडतामदा विशेष लासी सुरक्षित लासेदा मुला । चुराड्बा याडतामकादेरी चुराड्बा स्रोतकादेला उपयोग, व्यवस्थापन देन सोना लाबा गेरी बो किन्बा चुनोन ह्युल्बाला याडतामकादेनोन चुरा थान्बाला मुला ।

२. खनिज पर्दाथ ओम स्यान भूमिगत स्रोतकादेला स्वामित्व ओम सा सम्बन्धी स्यान स्रोतकादेला याडताम ग्लेठिमरी निहित तासेदा अवस्थारी ग्लेठिमसे चुराड्बा ह्युल्बाला सा सम्बन्धी स्रोतकादे म्हाड्बा ओम उपयोगता लागीरी खाप्पाइनोन गेताडकादे स्हेड्मा होजा गेताड स्हेड्बा बिमा ड्हाच्छा थेनीकादेदा तिलाड् आज्याबा ताबा वा आताबा ? आज्याबा तासाम खाराड्बा आज्याबा ताबा हिन्ना ? होजा तामता च्याबा उद्देश्यसे थेनोन ह्युल्बादेन काठुड् लाबा कार्यविधिकेदे स्थापित लाबा वा कायम थान्सेदा मुला । थेनोन ह्युल्बाकादे सम्भव तादेदोना चुराड्बा गेग्याम ताबा फाइदारी बो किन्सेदा मुला ओम चुराड्बा गेग्याम ह्वाड्दा तिलाड् आज्याबा ताबाचे आहिन तिलाड् नोक्सानी ताजी बिसाम होजा वापत तोबा क्षतिपूर्ति याडसेदा मुला ।

धारा १६

१. चु धारारी ब्रिबा स्हेकादे न्हाडरी टिदासी, सम्बन्धित ह्युल्बाकादे टिबा सा अर्थात ग्लाग्याम थेनीकादेदा तेसेदा आरे ।
२. तिलाड् लादासी थेनीकादेला ग्लाग्याम ल्हेतोबा ताजी बिसाम थेनीकादेदा ड्हाच्छान ज्यानालासी पाड्सी (स्वतन्त्र र जानकारी सहितको सहमति लिएर) चेक्खेन थे ग्लाग्याम ल्हेसेदा मुला । थेनीकादेसे होजा ग्लाग्याम ल्हेबा तामरी ताला आविजी बिसाम थेनी थेन्नान ज्याबा प्रतिनिधित्वदा लागीरी मौका पिन्तोबा व्यवस्था देन ताजी बिसाम सार्वजनिक जाँचबुभ लाबा व्यवस्था आन्धार राष्ट्रिय कानून देन नियमकादेग्याम स्थापित तोबा कार्यविधिकेदे किन्दासी चेक्खेन थेर्से ल्हेसेदा मुला ।
३. खाड्मा सम्भव ताला, थेनीकादेदा ग्ला ल्हेतोबा गे जिन्बाला पायान थेनीकादेला ड्हाच्छाला ग्लारी दोकाबारी म्याड्बा याडताम तासेदा मुला ।
४. थेराड्लासी दोकाबारी सम्भव आताबा अवस्थारी सम्भौतारी ब्रिबा आन्धार ओम चुराड्बा सम्भौता आताबा अवस्थारी तोबा कार्यविधि

आन्ध्र, होजा ह्युल्बाकादेदा तत्काल तिला तोबा मुला ओम खाबा रेरी विकासदा लागिरी व्यवस्था लाबारी तोबा ओम च्याडनारी थेनीकादेसे ड्हाच्छा टिबा ग्ला तेन च्यो ज्याबाचे आहिन कानूनी हैसियत याड्बा सा पिन्सेदा मुला । सम्बन्धित ह्युल्बाकादेसे मौद्रिक वा जिन्सी क्षतिपूर्तिदा प्राथमिकता पिन्पदा थेनिकादेदा तोबा जमानतरी क्षतिपूर्ति पिन्सेदा मुला ।

५. चुराड लादासी ग्ला ल्हेबा ह्युल्बादा थेर्से ल्हेमा ताबा खाप्पाइनोन आज्यबा हानी नोक्सानीला तोबा बेनान क्षतिपूर्ति पिन्सेदा मुला ।

धारा १७

१. सम्बन्धित ह्युल्बाकादेसे थेनीकादेला मुल्मीजुगुदा सा सम्बन्धी याडताम पिन्बादा लागिरी स्थापित लाबा कार्यविधिकेदेदा डेन लासेदा मुला ।
२. द्वाडला गलाला म्हिदा बिमा स्यान म्हिदा थेनीकादेला सा चुड्तोबा वा स्यान तरिकासे पिन्तोबा थेनीकादेला सक्षमताला सम्बन्धरी विचार लामा सम्बन्धित ह्युल्बाकादेदेन काठुइ लासेदा मुला ।
३. चु ह्युल्बाकादेला सा ला स्वामित्व, भोगचलन देन उपयोग याडबारी थेनीकादेदेन असम्बन्धित म्हिकादेदा चु ह्युल्बाकादेला परम्परा वा थेनीकादेला मुल्मीसे कानून आगोबासे लादासी थेन्से याड्सेदा फाइदा किन्बाग्याम कासेदा मुला ।

धारा १८

सम्बन्धित ह्युल्बाकादेला सा नाड्बा वा चाबा लासम कानूनग्याम तोबा दण्ड सजायला व्यवस्था लासेदा मुला ओम चुराड्बा कसूरकादे काबारी ग्लेठिमले तोबा ग्याम चुड्सेदा मुला ।

धारा १९

ह्युल्ला कृषि गेताडकादेसे चुनोन स्हेकादेला सम्बन्धरी स्यान म्हिकादेदा

लाबा द्वाड्बान व्यवहार लाबा मुला बिदासी सम्बन्धित ह्युल्बादा सुनिश्चित लासेदा मुला ।

- (क) द्वाड्बला ल्हुइ सोबारी तोबा स्हेकादे ओम खाबा रेरी म्हि ल्हाना तासेदा ओम थेदा व्यवस्थापन लाबारी तोबा ग्ला आरेबा अवस्थारी चु ह्युल्बाकादेदा ल्हानाबिमा ल्हाना ग्ला अर्थात सा तासेदा व्यवस्था,
- (ख) चुनोन ह्युल्बाकादेसे चासी टिबा सा दा ल्हेना ज्याना स्होबारी तोबा साधनकादेला व्यवस्था ।

बो 3

भर्ना देन गेला अवस्थाकादे

धारा २०

१. ह्युल्ला कानून देन नियमकादेला संरचना न्हाडरी टिदासी ह्युल्बाला द्वोरी, ग्लेठिमसे सामान्य रुपरी गे लाबकादेला हकरी लागु तासेदा कानूनकादेग्याम थेनीकादेला संरक्षण ज्याना लासी आतादेदोना चुराड्बा ह्युल्बाकादेदेन सम्बन्धित गे लाबाकादेला भर्ना देन रोजगारीला अवस्थाकादेदा ज्याना लासी सोना ल्हेना लाबारी विशेष ग्यालमकादे किन्सेदा मुला ।
२. ग्लेठिमकादेसे सम्बन्धित ह्युल्बाकादेदेन सम्बन्धित गेलाबाकादे ओम स्यान गे लाबाकादेला गुड्दरी तिलाइ लेबाफेबा आतागाइ बिदासी काबारी चुरी ब्रिबा द्वाड्बा बेनान सम्भव तातेबा गेकादे लासेदा मुला ।
- (क) गे लाबारी सेबाला छ्यामरी गे लाबारी वाड्बा देन बहुवा ओम पदोन्नतिला ग्यालमकादे,
- (ख) गोर्किन गेला च्योच्यो पारिश्रमिक,
- (ग) मन देन सामाजिक द्वो, पेशागत सुरक्षा देन स्वास्थ्य, बेनान

सामाजिक सुरक्षाला लाभकादे ओम पेशागत रुपरी सम्बन्धित स्यान खाप्पानोन लाभ देन टिबा ग्ला,

(घ) गेन्दुकादेला याडताम देन कानूनी ट्रेड युनियन गतिविधिकादे लाबा बेनान स्वतन्त्रता ओम गे लाबारी पिन्बा गेन्दुनकादेदेन सामूहिक सम्भौताकादे लाबा याडताम ।

३. चुड्बा ग्यालामकादेरी चुरी ब्रिबा द्वाड्बा तामकादे सुनिश्चित लाबा ग्यालामकादेनोन युसेदा मुला ।

(क) सम्बन्धित ह्युल्बाकादेदेन सम्बन्धित गेलाबाकादे, कृषिजन्य ओम स्यान गे लाबाकादे मौसमी, आकस्मिक देन आप्रवासी गे लाबाकादेला छ्यामरी श्रम ठेकेदारकादेसे गेरी ल्हागब लाबा म्हिकादेदाइनोन ह्युल्ला कानून ओम अभ्यासग्याम तोबा थुमरी वाड्बा स्यान गे लाबाकादेदा पिन्बा द्वाड्बन संरक्षण उपभोग लाबा देन थेनीकादेदा श्रम कानून न्हाडरी मुबा थेनीकादेला याडताम देन मन लाबारी थेनीकादेसे याड्सेदा तामरी बेनान तामकादे ड्हाच्छान पाड्सेदा ताम,

(ख) चुनोन ह्युल्बाकादेदेन सम्बन्धित गेलाबाकादेदा विशेषलासी किटनाशक वा स्यान ख्युड्बा पदार्थकादे मुबा ग्लारी गे लातोबा अवस्थारी थेनीकादेला स्वास्थ्यला लागिरी आज्याबा तासेदा ग्लारी गे लाबारी आपुडबा ताम,

(ग) चु ह्युल्बाकादेदेन गे लाबाकादेदा दिमरी ग्याबा थान्सी गे लापुड्बा वा छे फाबारी आखाम्ना ग्याबा दोदोबाला छ्यामरी लोडना लादासी गे लापुड्बा ठीम आन्छार भर्ना आलासेदा ताम,

(घ) चु ह्युल्बाकादेदेन सम्बन्धित गे लाबाकादेसे ह्हेम्बाकोला देन

मिडजुगुदा गे लामा च्योच्यो अवसर ओम गोर्किन द्विक्पा उन्तोबाला छ्यामरी यौनजन्य आज्याबा द्विक्पा लाबा विरुद्ध संरक्षण याडबा ताम ।

४. चु महासन्धिला चु बोरी व्यवस्थाकादेला ड्यान्बा ताम सुनिश्चित लाबा उद्देश्यसे सम्बन्धित ह्युल्बाकादेदेन सम्बन्धित गे लाबाकादेसे गे लाबा ग्लारी तोबा श्रम निरीक्षण सेवाकादे स्थापित लाबा गेरी विशेष सेम पिन्सेदा मुला ।

बो ४

व्यावसायिक तालीम, हस्तकला देन ग्रामीण उद्योगकादे

धारा २१

सम्बन्धित ह्युल्बाकादेसे व्यावसायिक तालीमला उपायकादेला सम्बन्धरी च्याडनारीन स्यान ह्युल्बासे याडबाते च्योच्यो अवसरकादे किन्बारी म्याडसेदा मुला ।

धारा २२

१. सामान्य प्रयोगला व्यावसायिक तालीमकादेरी सम्बन्धित ह्युल्बाला स्वेच्छिक बो किन्बारी प्रवर्द्धन लाबा ग्यालामकादे किन्सेदा मुला ।
२. सामान्य प्रयोगला ब्यवसायिक तालीमकादेरी सम्बन्धित ह्युल्बाकादेला विशेष आवश्यकताकादेदा छ्योना लाबा अवस्थारी ग्लेठिमसे चुनोन ह्युल्बाकादेदा विशेष तालीम देन सुविधाकादेला व्यवस्था डिक्ना लासेदा मुला ।
३. खाप्पाइनोन विशेष तालीम गेताड सम्बन्धित ह्युल्बाकादेला आर्थिक वातावरण, सामाजिक, साँस्कृतिक अवस्था देन व्यवहारिक आवश्यकतारी आधारित तासेदा मुला । चुला सम्बन्धरी लाबा खाप्पाइनोन अध्ययन चुनोन ह्युल्बाकादेला ह्योरी लासेदा मुला ओम चुराडबा गेताडला गेन्दुन

देन गेताड स्हेड्बालाफिरी चुनोन ह्युल्बाकादेदेन काठुइ लासेदा मुला । सम्भव ताबा अवस्थारी चुनोन ह्युल्बाकादेसे थेराड्बा निर्णय लाजी बिसाम चुराडबा तालीमला गेन्दुन देन स्हेडबादा लागिरी प्रगतिशील रुपरी जिम्मेवारी बहन लासेदा मुला ।

धारा २३

१. याड्दासे खाइबा, नाम्सादिमला ह्युल्बाकादेरी आधारित छोडखाडकादे देन सम्बन्धित ह्युल्बाकादेला सोबारी खाम्बा अर्थतन्त्र, शिकार क्लाडबा, तार्डा साइबा, पासो थान्बा द्वाडबा थेनीकादेला रिमठिमदा सोना छार्न लाबा देन आर्थिक आत्मनिर्भरताला विकासरी ग्रेन तत्वकादेला रुपरी मान्यता पिन्सेदा मुला । ग्लेठिमकादेसे तोबा अवस्थारी चुराडबा ह्युल्बाकादेला सहभागितारी चुराड्बा गेताडकादे ज्याबा स्होबा ओम प्रवर्द्धन लाबा तामरी सुनिश्चित लासेदा मुला ।
२. सम्बन्धित ह्युल्बाला अनुरोधरी संभव ताबा अवस्थारी चुराडबा ह्युलबाला दाडबोला प्रविधि देन साँस्कृतिक विशेषताकादे ओम दिगो देन समन्यायिक विकासदा च्यादासी तोबा प्राविधिक देन न्होरला ह्यो लासेदा मुला ।

बो ५

सामाजिक सुरक्षा देन स्वास्थ्य

धारा २४

सम्बन्धित ह्युल्बाला रक्षावरण लाबा लादासी सामाजिक सुरक्षासम्बन्धी गेताडकादेला विकास प्रगतिशील रुपरी लासेदा मुला ओम थेनीकादेला विरुद्ध खाप्पाइनोन लेबाफेबा आलाना चुराडबा गेताडकादे कार्यान्वयन लासेदा मुला ।

धारा २५

१. ग्लेठिमकादेसे सम्बन्धित ह्युल्बाकादेदा तोबा स्वास्थ्य सेवाकादे पिन्बा तामरी सुनिश्चित लाबा वा थेनीकादेसे शारीरिक देन मानसिक

स्वास्थ्यला ल्हानाबिमा ल्हाना उपलब्धस्तर उपभोग लाबारी खाम्बा लासी थेनीकादेला द्वाडला जिम्मेवारी देन नियन्त्रण लाबा चुराडबा सेवाकादे तय लादासी उपलब्ध लाबारी थेनीकादेदा स्रोतकादे पिन्सेदा मुला ।

२. स्वास्थ्य सेवाकादे सम्भव तादेदोना ह्युल्बारी आधारित तासेदा मुला । सम्बन्धित ह्युल्बाला द्दोरी चुराडबा सेवाकादेला तर्जुमा लासी स्हेड्सेदा मुला ओम चुराडबा सेवाकादे थेनीकादेला आर्थिक भौगोलिक, सामाजिक, साँस्कृतिक अवस्था देन थेनीकादेला मन लाबा ठीम देन मनदा सेम पिन्सेदा मुला ।
३. मन लाबा ठीमसे ह्युल्बाला मन लाबा स्वास्थ्यकर्मीकादेला तालीम देन गेदा प्राथमिकता पिन्बा, मन लाबा स्यान तहकादेदेन ज्याबा सम्बन्ध थान्बान प्राथमिक स्वास्थ्य सेवारी जोड पिन्सेदा मुला ।
४. चुराडबा स्वास्थ्य सेवाकादेला व्यवस्था लामा ह्युलरी किन्बा लाबा स्यान सामाजिक, आर्थिक, साँस्कृतिक ग्यालामकादेदेन समन्वय लासेदा मुला ।

बो ६

ब्रिबाडोबा देन सचारमाध्यम

धारा २६

सम्बन्धित ह्युल्बाला मुल्मीकादेदा च्याडनारी स्यान ह्युल्बादेन च्यो बेनान तहरी ब्रिबाडोबा लाबारी म्याडबा अवसर पिन्बा ताम सुनिश्चित लाबा ग्यालामकादे किन्सेदा मुला ।

धारा २७

१. सम्बन्धित ह्युल्बादा लागिरी ब्रिबाडोबा गेताड देन स्यान सेवाकादे थेराडबा ह्युल्बाला विशेष तोबा आवश्यकताकादेदा सम्बोधन लाबारी

थेनीकादेला ह्योरी विकासला कार्यान्वयन लासेदा मुला ओम थेराडबा गेताड देन सेवाकादेसे थेनीकादेला दोडराप, ज्ञान देन प्रविधि, मुल्य प्रणाली (भ्यालु सिष्टम्स) सामाजिक, आर्थिक देन साँस्कृतिक आकाक्षाकादेदा समेटब लासेदा मुला ।

२. चुराडबा ह्युल्बादा गेताडकादे स्हेड्बादा लागिरी प्रगतिशील रुपरी जिम्मेवारी हस्तान्तरण लाबा उद्देश्यसे ब्रिबाडोबा गेताडकादे स्होदासी ओम कार्यान्वयनला सम्बन्धरी सम्बन्धित ह्युल्बाला मुल्मीकादेदा तालीम पिन्बा ओम थेरी थेनीकादेदा बो किन्बारी पुडबा तामदा सुनिश्चित लासेदा मुला ।
३. चुला छ्यामरी ह्युल्मकादेसे द्वाडला ब्रिबाडोबा गेन्दुन देन सुविधाकादे स्थापित लाबा चुनोन ह्युल्बाला याडतामदा मान्यता पिन्सेदा मुला । तासाइ चुराड्बा गेन्दुनकादेसे होजा ह्युल्बाकादेदेन काठुइ लादासी सक्षम अधिकारीग्याम स्थापित न्युनतम मापदण्डकादे पूरा लाबा तातोसेदा मुला । चुनोन प्रयोजनदा लागिरी तोबा स्हेकादे उपलब्ध लासेदा मुला ।

धारा २८

१. सम्बन्धित ह्युल्बाला लाइनुकोलाकादेदा व्यवहारिक तादेदोना थेनीकादेला द्वाडलान आमाग्योइ वा थेनीकादेला समूहग्याम खाप्पाइबिमा ल्हाना पाड्बा ग्योइरी ब्रिबाडोबारी लोप्सेदा मुला । चु व्यवहारिक आताजी बिसाम, सक्षम अधिकारीकादेसे चु उद्देश्य याड्बा ग्यामकादे किन्बारी ह्युल्बादेन काठुइ लासेदा मुला ।
२. चुनोन ह्युल्बादा ह्युलला ग्लेठिमला ग्योइ वा ह्युल्ला खप्पाइ गोर्कि औपचारिक ग्योइरी ज्याना लासी ताम पाडबारी अवसर याडबा तामदा सुनिश्चित लाबारी तोबा ग्यामकादे किन्सेदा मुला ।
३. सम्बन्धित ह्युल्बाला आमाग्योइदा सोना ल्हेना लाबा बेनान ग्यामकादे किन्सेदा मुला ।

धारा २९

थेनीकादेला ह्याडलन ह्युल्बारी ओम स्यान ह्युल्बाकादेदेन च्योच्यो आधाररी बो किन्बा सम्बन्धित ह्युल्बाकादेला लाइनुकोलाजुगुदा ह्यो लाबा सामान्य ज्ञान देन शीप पिन्बा चु ह्युल्बादा लागिरी ब्रिबाडोबाला लक्ष्य तासेदा मुला ।

धारा ३०

१. ग्लेठिमकादेसे सम्बन्धित ह्युल्बाला रिमठिम आन्धारला ग्यालामकादेग्याम श्रम, आर्थिक अवसर, ब्रिबाडोबा देन स्वास्थ्यसम्बन्धी तामकादे, सामाजिक कल्याणसम्बन्धी थेनीकादेला याडताम देन कर्तव्यकादे ओम चु महासन्धिग्याम निःसर्त थेनीकादेला याडतामकादेला सम्बन्धरी थेनीकादेदा जानकारी पिन्बा ग्यालामकादे किन्सेदा मुला ।
२. तोजि बिसाम थेनीकादेला ह्याडलान ग्योइरी दोदासी आम सचारला प्रयोग लासि चु गे लासेदा मुला ।

धारा ३१

ह्युल्ला बेनान स्यान म्हिकादेला समूह देन सम्बन्धित ह्युल्बादेन डाम्पी सम्पर्क ताबा समूहकादे गुडरी चुराडबा समूहकादेसे चुनोन ह्युलबाला सम्बन्धरी थान्बारी खाम्सेदा लेबाफेबाकादे थुम्ना लाबा उद्देश्यसे ब्रिबाडोबा ग्यामकादे किन्सेदा मुला । दोडरापला छ्योइकादे देन ब्रिबाडोबा स्हेकादेसे चुराडबा ह्युल्बाला रिमठिमकादेला ज्याबा, देन्बा देन तोबा स्हेकादेला तस्वीर थान्दासी गोना लाबा बाड लासेदा मुला ।

बो ७

सीमा क्यारमरला सम्पर्क देन ह्यो

धारा ३२

आर्थिक, सामाजिक, साँस्कृतिक, आध्यात्मिक देन वातावरणीय थुमकादेरी लासेदा गेताडकादेला छ्यामरी होजा गलाला सीमा क्यारमरला आदिवासी जनजातिकादेला गुडरी सम्पर्क देन ह्यो जक्कि ज्याबा स्होबारी ग्लेठिमकादेसे

जाम्बुलिङखोरला सम्भौताकादेदा च्यादासी तोबा ग्यामकादे किन्सेदा मुला ।

बो ८
प्रशासन

धारा ३३

१. चु महासन्धिरी थान्बा तामकोददा लागीरी जिम्मेवार सरकारी अधिकारीसे सम्बन्धित ह्यूल्बादा प्रभाव लाबा गेताडकादे स्हेडबा दातेला संयन्त्रदा पिन्वा गेकादे तोबा किसिमसे जिन्ना लावारी तोबा साधन थेराडबा गेन्दुन देन संयन्त्ररी मुवा ताम सुनिश्चित लासेदा मुला ।
२. चुराड्वा गेताडकादेरी चुराड्वा तामकादे थान्सेदा मुला ।
  - (क) सम्बन्धित ह्यूल्बाला ह्योरी चु महासन्धिरी व्यवस्था लाबा उपायकादेदा लागीरी योजना स्होबा, समन्वय, कार्यान्वयन देन कोइवा लावा,
  - (ख) सम्बन्धित ह्यूल्बाला ह्योरी ज्याबा गेन्दुनकादेला डोन्छाड कानून स्यान ग्यालामकादे प्रस्ताव लावा ओम किन्बा ग्यालामकादेला प्रयागला सपरीवेक्षण लाबा ।

बो ९
सामान्य प्रावधानकादे

धारा ३४

खाप्पातामन ह्युल्ला विशिष्ट अवस्थाकादेदा च्याबान चु महासन्धिदा कार्यान्वयन लाबा ग्यामकादेला प्रकृति देन ग्ला लचिलो लासी निर्धारण लासेदा मुला ।

धारा ३५

चु महासन्धिला व्यवस्थाकादेला प्रयोगसे स्यान महासन्धि देन सिफारिश

जाम्बुलिङखोरला ब्रिबा, सन्धि वा ह्युलला कानून, निर्णय, परम्परा वा सम्भौताकादे आन्धार ह्युल्बाला याडताम देन लाभकादेफिरी आज्याबा ताना लासेदा आरे ।

बो १०

लिच्छाला प्रावधानकादे

धारा ३६

चु महासन्धिसे आदिवासी जनजातिसम्बन्धी महासन्धि, १९५७ दा क्योन्बा लाबा मुला ।

धारा ३७

चु महासन्धिसे अनुमोदन लाबा औपचारिक लिखत दर्ता लाबादा लागिरी जाम्बुलिङखोरला श्रम गेदिमला महानिर्देशकला डोन्छाड पुइसेदा मुला ।

धारा ३८

१. महानिर्देशकला डोन्छाड अनुमोदनला लिखत दर्ता लाबा जाम्बुलिङखोरला श्रम गेदिमला मुल्मीकादेला हकरी चेक्केख चु महासन्धि बन्धनकारी तासेद मुला ।
२. महानिर्देशकला डोन्छाड म्हेतो डिह मुल्मीकादेला अनुमोदनला लिखत दर्ता ताबा रेसे चुडिह लाह्यान्दे चु महासन्धि तिसेदा मुला ।
३. थेलिच्छा चु महासन्धिला अनुमोदनला लिखत दर्ता लाबा मुल्मीला हकरी थेराड लासी दर्ता लाबा रेला चुडिह लालिच्छाह्यान्दे तिसेदा मुला ।

धारा ३९

१. चु महासन्धि अनुमोदन लाबा मुल्मीसे चु महासन्धि तिदासी दिडच्युइ छ्योबालिच्छा जाम्बुलिङखोरला गेदिमला श्रम महानिर्देशकला डोन्छाड दर्तादा लागिरी सूचना प्रेषण लादासी चु महासन्धि ख्लाबारी खाम्सेदा

मुला । थेराड लादासी ख्लाबा सूचना दर्ता ताबा रेसे दिडगीदोना लागु तासेदा आरे ।

२. चु महासन्धि अनुमोदन लाबा देन चु धारारी व्यवस्था लाबा आन्छार ख्लाबाला याडताम ड्हाच्छाला प्रकरणरी ब्रिबा दिडच्युइ छ्योबा दिड न्हाडरी प्रयोग आलाबा खप्पातमन मुल्मीला हकरी चु महासन्धि दिडच्युइदोना बन्धनकारी तासेदा मुला ओम थेलिच्छा ओराडबा मुल्मीसे चु धारारी ब्रिबा शर्तकादे न्हाडरी दिडच्युइला प्रत्येक अवधि जिन्बालिच्छा चु महासन्धि ख्लाबारी खाम्सेदा मुला ।

धारा ४०

१. जाम्बुलिडखोरला श्रम गेदिमला महानिर्देशकसे चु गेन्दुनला मुल्मीकादेसे संप्रेषण लाबा बेनान अनुमोदन देन ख्लाबाकादेला दर्ताला सूचना जाम्बुलिडखोरला श्रम गेन्दुनला बेनान मुल्मीकादेदा पिन्सेदा मुला ।
२. महानिर्देशकसे गेन्दुनला मुल्मीकादेदा थेदा पुइबा डिहछा अनुमोदनला दर्ताला जानकारी पिन्मा होजा रेदोना चु महासन्धि लागू तासेदा तामरी गेन्दुनला मुल्मीकादेला ध्यानाकर्षण लासेदा मुला ।

धारा ४१

जाम्बुलिडखोरला श्रम गेदिमला महानिर्देशकसे चुबिमा ड्हाच्छाला धाराकादेला व्यवस्था आन्छार द्वाडला डोन्हाड दर्ता ताबा अनुमोदनकादे देन ख्लाबाला बेनान गेकादेला विवरण दर्तादा लागिरी संयंक्त राष्ट्रसंघला बडापत्रला धारा १०२ आन्छार संयुक्त राष्ट्रसंघला ग्रेनगौराइदा दोन्सेदा मुला ।

धारा ४२

द्वाडसे आवश्यक म्हांबा दुइरी जाम्बुलिडखोरला श्रम गेदिमला स्हेड्बा गेन्दुनसे चु महासन्धिला कार्यान्वयन सम्बन्धी प्रतिवेदन ग्रेनजोम्नारी थान्सेदा

ओम चु महासन्धिला बेनान संशोधनला प्रश्न जोम्नाला कार्यसूचीरी थान्बारी ताबा कि आताबा बिबा एकिन लासेदा मुला ।

धारा ४३

१. जोम्नासे चु महासन्धिदा बेनान ओम जक्करचे पोदासी छार महासन्धि स्वीकार लाजि बिसाम छार महासन्धिसे स्यान व्यवस्था लाबा बिमा,

(क) खाप्पाइनोन मुल्मीग्याम पोबा छार महासन्धि अनुमोदन ताजीबिसाम छार महासन्धि चुबाला दुइरी उपयुक्त धारा ३९ री खाप्पातामन ताम ब्रिबा मुसाइ चु महासन्धि तुरुन्त विधिवत ख्लाबा बिदासी म्हान्सेदा मुला ।

(ख) संशोधन लाबारी छार महासन्धि तिबा रेह्यान्दे चु महासन्धि मुल्मीकादेग्याम अनुमोदन ताबादा लागिरी खुला तासेदा आरे ।

२. चु महासन्धि अनुमोदन लाबा, तासाइ संशोधन लाबा महासन्धि अनुमोदन आलाबा मुल्मीकादेला हकरी खाप्पाइनोन अवस्थारी चु महासन्धि दातेला स्वरुप देन अन्तरवस्तुरीन लागू तासेदा मुला ।

धारा ४४

चु महासन्धिला अंग्रेजी देन फ्रान्सेली ग्योइला छ्योइकादे च्योच्यो रुपरी आधिकारिक मुला ।

Indigenous Media Foundation

Anamnagar, Kathmandu, Nepal

Tel.: 977 1 4102757, 4102689

Email : indigenoustelevision@gmail.com

Website : www.indigenousmediafoundation.org

Publisher

TAMANG Indigenous Language, Nepal

Translation by:

Jagat Man Lama Dong

Mayalu Lama Tamang